

LATINSKA AMERIKA

1. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI

- označujemo J Ameriko, Srednjo Ameriko in J del S Amerike
- Kolonizirali Španci + Portugalci
- indijansko + doseljeno prebivalstvo
- indijanci ohranjajo kulturo, jezik, obdelovanje z. → gosp. razvoj počasnejši, življ. standard manjši
- indijanci: visoke planote, gorske kotline
- kopičenje prebivalstva v mestih
- načini proizvodnje:
  - tradicionalni (preprosta orodja, samooskrba, domače preb.)
  - industrijski (tržna proizvodnja, problemi, tuj kapital)
- nasprotja: bogati VS. revni → bogastvo v rokah veleposestnikov & kmečki, ind. delavci brez lastnine
- manjša območja : razvija, zgoščuje gosp., ind.
- obsežni predeli: stagniranje gosp, počasen razvoj
- preseljevanje: podeželje → gosp. aktivna obm. = revščina

2. SREDNJA AMERIKA

- prehodno med S in J Ameriko
- Medmorska Amerika, Karibsko otočje, Mehika
- razdrobljena & pestra
- živahna tektonika → dvigovanje, ugrezanje, vulkanizem, potresi
- tropski viharji JV-SZ
- Karib. morje (sredozem.) → topla tropska voda skozi Floridski zaliv = Zalivski tok
- pasatni vetrovi: SV-JZ + stalne padavine
- Andi : višinski vegetacijski pasovi (dež.g., višinski topli pas, savana, gorski pašniki, tundra, sneg)
- konkvistadorji uničili Azteke + Maje
- celinski del: rudna bogastva, otoki: plantaže sladk.t. + trg. s sužnji
- politično razbita regija
- pestra rasna sestava:
  - indijanci (Mehika, Medm. Am.)
  - belci (Kuba, Kostarika)
  - veliko mesticev, mešancev i+b
  - črnci (otoki)

A) MEHIKA

- 3. največja v L.Am.
- meja med Lat. & Angloam.
- civilizacije, kolonije, osamosvojitve, revolucije
- nadaljevanje pokrajin(S-J) na Z ZDA proti J, le da imajo tropski/subtrop. značaj
- Mehiška planota
  - S: široka, polpuščavska
  - J: ožja, višja, namočena

- s 3 strani obdana z gor. verigami
- gozd
- J Mehika + JV Mehika: vlažno tropsko podnebje, tropske kulture za izvoz
- Jukatan: kras, pomanjkanje vode
- neugodni pog. za km. (razgibanost, sušnost)

- Ciudad de Mexico
- 25 mio.
- prestolnica aztekov ob jezeru → jezero izsušili → mesto pogreza
- onesnaženje (promet, ind., kotlina)

- ugodna posestna sestava (agr. rev.): ½ obdelovalne zemlje med vaške skupnosti (vaška zemlja = ejidos)
- rudarstvo (Ag, Zn, Cu, Au, Pb, nafta, zem. pl.)
- metalurški obrati : Monterrey
- petrokemična ind.
-
- sodelovanje z ZDA
- 1:neokolonialni odnosi (vlaganje kapitala, izkoriščanje bogastva, delovne sile, izseljevanje)
- 2:gosp. povezovanje (tovarne v M za dodelavo izdelkov, delovna sila, izseljevanje)
- 3:prosta trgovina M-ZDA-Kanada (nafta, povezovanje z S Am. gosp.)

- nafta
- povečano tržišče
- povečana stopnja razvoja
- povečane razlike → prizadeto ind. preb.

B) MEDMORSKA AMERIKA

- Gvatemala, Belize, Salvador, Honduras, Nikaragua, Kostarika, Panama
- indijanci, belci, mestici

- med atl. in tihom. obalo
- V obala: nizka, močvirna, tropski dež. gozd
- Z obala: sušna razgibano

- preb. na gorskih planotah, dolinah, Z obali
- izvoz kmet. izdelkov: kava, banane, bombaž
- veleposestva + kmečki najemniki

- ind: samooskrbne kmetije
- sprememba cen trop. kult.: šibka moč držav
- "bananske države"
- ZDA \$ v plantaže + infrastrukture
- odvisnost od ZDA
- panamski prekop: Fr. → ZDA → Panama

C) KARIBSKO OTOČJE

- Veliki Antili, Mali Antili, Bahamski otoki
- različna stopnja politične neodvisnosti & navezanosti na kolonialne matice
- jeziki
- Dominikanska: špansko

- Haiti: Fr.
- Caraçau: nizozem.
- Jamajka: ang
- večji otoko: 1. najbogatejše špan. kolonije
- črna delovna sila → plantažno kmetijstvo
- vzponi & padci (trop. viharji, gosp. & pol. krize)
- sladkorni trst (ZDA od Kube → Castro nacionalizira plantaže → izguba tržišča → SZ(nadzor)

3. JUŽNA AMERIKA

- nižavja
- Orinoško: savana, gosp. slabo razvito
- Laplatsko: tropski Gran Chaco, stepska pampa, sušna Patagonija
- Amazonsko: tropski dež. gozd
- stara gorovja (stare kamnine + prepelina)
- Brazilsko viš: svetli trop. gozdovi, savana, močnejša kolonizacija
- Gvajansko viš: tropski gozdovi, nedotaknjenost
- Andi: jedro stare poselitve, planote, kotline doline = milejše podnebje
- preb. na obrobju celine & obsežna obm. v notranjosti gosp. neizkoriščena

A) KARIBSKI DEL J AMERIKE

- Kolumbija, Venezuela, Gvajana, Fr. Gvajana, Surinam
- plantažno poljedelstvo → sužnji
- obalni pas gosto poseljen
- Kolumbija
- gorato(Z,gosto poseljen, gospodarstvo) & ravninsko(V, reke, redka pos., gosp.neizkoriščena)
- Andi pahljačasto razdelijo na 4 gorske hrbte (v dolinah preb.)
- kava, nafta, premog, kokain, živinoreja, Fe
- Venezuela
  - nafta
  - preb. na S, hribovitem SZ
  - savansko nižavje ob Orinoku & tropsko Gvajansko višavje = počasi vključujeta
- Gvajane
  - Gvajana(ang), Surina(niz.), Fr. Gvajana
  - azijci + črnici
  - skromno gosp. & odvisno od tržišča ex-kolonialnih gospodarjev
  - plantažno poljedelstvo, boksit

B) ANDSKO-INDIJANSKA J AMERIKA

- Ekvador, Peru, Bolivija, Paragvaj
- ind, revščina, kmetje brez zemlje(peoni), veleposestniki(belci/mestici)
- manj urbanizirane drž.
- gosp. slabo razvite
- costa, siera, selvas
- Peru
  - obalni pas = puščavski(perujski/humboltov tok), namakalne kmetijske površine

- selvas neizkoriščen
- podhranjenost, visoka smrtnost
- ribištvo, rudarstvo,
- koka: 4x letno, V pobočja Andov, anestetik + stimulant

- Ekvador
  - obala:griči + vmesne ravnine, tropsko podnebje
  - kakav, kava, banane, nafta
  - andske planote: ind

- Bolivija
  - Andi razširijo → visoka planota: preb.
  - slabo pogoji za kmetovanje
  - Ag, Zn, Cu, → povezava s svetovnim trgovom prek tujih pristanišč
  - V rob Andov = največje kmetijsko območje

- Paragvaj
  - španščina + indijanski guarani
  - živinoreja(pašni način vzreje=slab zaslužek)
  - poljedelstvo: soja, koruza, pšenica, bombaž

C) BRAZILIJA

- manj razvita kljub gosp. možnostim
- razgibano površje
- Amazonsko nižavje dviguje proti V, strmo spušča k obali

- mešano preb (črnci, belci, malo ind) → stapljanje
- hitra rast
- neenakomerna porazdelitev (90% preb. na 10% površja)
- podhranjenost
- nacionalne družbe(plantaže, rudno bogastvo) & kmetje(selilno poljedelstvo)

- SV
  - portugalska kolonizacija
  - sladkorni trst(obala) + črnska del. sila + živinoreja(suha notranjost)
  - prenaseljenost → lakota, beda, izseljevanje v mesta

- JV
  - jedro, zgostitev preb. & gosp.
  - rude, kmetijstvo, kava, sadje, soja, ind, metalurški kompleks Volta Redondi
  - prenaseljenost obal & neizkoriščena notranjost → novo glavno mesto

- J
  - zmernotopli pas
  - pozen razvoj
  - kmetovanje: vsak priseljenc svojo kulturo
  - premog, HE Itaipu

- Srednji Z
  - planost svet poraščen s savano
  - neposeljen

- S
  - Amazonsko nižavje
  - hitro razvijajoča, najbolj oddaljena od gosp. jedra
  - kavčuk (Manaus)
  - zemlja hitro izčrpa, zaraste se goščavje
- Amazonka-Maranon-Solimeos
- najbolj vodnata, 200km v Atlantik

D) J AMERIKA SREDNJIH GEOGRAFSKIH ŠIRIN

- Čile, Argentina, Urugvaj
- tropski > subpolarni
- kmetijstvo podobno evropskemu
- Argentina
  - SV: tropski gozd
  - osr.: travnate pokrajine
  - SZ: andske pokrajine
  - J: vetrovna + hladna Patagonija
  - gosp. razvita
  - kmetijstvo: rodovitne pampe (gosp. & preb. težišče)
  - govedoreja, soja, koruza, zelenjava, mlečna govedoreja
  - pod Andi: namakanje → vinogradništvo + sadjarstvo
  - železnice (izvoz mesa, pšenice)
  - Slo: Buenos Aires, med WW1 in WW2, kultura, ugled
- Urugvaj
  - ovčjereja, živinoreja, meso, poljedelstvo
- Čile
  - razvita drž
  - S puščavski (redko poselj., rudna bogastva, nitrati)
  - osr. kmetijski
    - S: sredozemsko: vinogradništvo, sadjarstvo, pšenica, koruza
    - J: vlažen, živinoreja, kulture zmerno topl. pasu
  - J gozdni: redko poseljen, fjordi, razčlenjena obala
  - kmetijski izdelki